

Aktuális francia kikötői sétánk során ismét egy díjról kell megemlékeznünk. A *Díjról*, az irodalmi díjak legeslegnagyobbikáról: a 2008-as *Nobel-díj* a francia **Jean-Marie Gustave Le Clézio**é lett. És ez óriási dolog nem csupán az író, de az egész francia nyelvű irodalom számára. Hiszen az elmúlt években elég gyakran olvashattunk-hallhattunk olyan vélekedéseket, miszerint persze vannak jó francia írók, de hiányzik a világszerte elismert, népszerű, átütő erejű és sikerű alkotó a Hexagonban. Persze a Nobel-díj nem jelenti azt, hogy mindenki egyetért immár Le Clézio megkérdőjelezhetetlen zsenialitásával, fanyalgók akadnak most is, íróársak, akik bevallják, hogy nem olvassák a díjazott műveit. Viszont az is tény, hogy már 1994-ben a legnagyobb francia nyelvű kortárs írónak választották őt az olvasók, már ekkor élő legendának számított. Miért? Le Clézio 23 évesen jelentette meg első könyvét *Procès-verbal / Jegyzőkönyv* címmel, amely rögtön kiérdemelte a rangos Renaudot-díjat. (Hihetetlen: igazán első regényét hét évesen írta egy hosszú tengeri utazás során!) A *nouveau roman* után jelentkező írógeneráció meghatározó alakja lett, próbáltak is rá ilyen címkéket aggatni; Blake, Rimbaud örökösének is kikiáltották prózájának erős költősége miatt. De felfedezhető műveiben a prousti introspekció mint regényszervező elem, a collage, a szabadvers, értekező-tudományos szövegek beillesztése műveibe. Le Clézio független szellem, kategóriákba be nem sorolható, eredeti alkotó volt már huszonévesen is, és közel félévszázados termékeny írói pályája során mindvégig az ún. irodalmi életen kívül, hallgatagon, következetesen járta útját. A Nobel-bizottság főtitkára, Horace Engdhal jellemzése szerint Le Clézio „egy nomád, aki kívülről nézi a nyugati társadalmat”. Valóban ez az egyik kulcsszó az íróval kapcsolatban, ő maga is vall erről: „a nomádok életét harmónia jellemzi, amely szülőföldjük tökéletes ismeretét jelenti, amely egyenlő önnön korlátaik pontos felbecsülésével”. További kulcsszavak a Le Clézio-életmű megértéséhez: olvasás, gyermekkor, emlékezet. Az olvasás jelentette számára az öntudatra ébredést, a rácsodálkozást a világra: úgy érezte, hogy a való világ mögött létezik egy másik is, amelyhez csak a könyvek által férhet hozzá. Le Clézio is azon írók közé tartozik, akik úgy hiszik, hogy a gyermekkor történései határoznak meg mindent életünkben, az író nem kitalál, hanem néha a saját, néha a mások emlékezete által diktáltakat rögzíti.

Művei a mai embernek a jelenkori civilizációval történő konfrontálódását vizsgálják. Az 1969-es *Le Livre des fuites / Menekülések könyve* óta egyértelmű az író álláspontja: tudatosan szembehelyezkedik a nagyváros káoszával, és alapproblematikájává válik a „hol lehet élni” kérdésre adható válaszok keresése. Fokozatosan eltűnőben lévő kis népek világa felé fordul, olyan értékeket kutat, amelyeket a fogyasztói társadalmak brutálisan elpusztítottak, elfeledtek. Így jelenik meg műveiben például az ökológia mint tematika. Le Clézio nem álmodozó, mégis illik rá a „mystérieux” (titokzatos) jelző: a létezés legapróbb részletei is rabul ejtik őt, nem csak az emberi világ, hanem a rovarok, a kövek, akár a sivatagi homok. A mítoszok folyamatosan átszövik írásait, de érzélgősségtől mentesen, materiális és fizikai módon. Pályája elejétől megfigyelhető műveiben a harc a világ tudományos igényű magyarázata és saját, a gyermekkori mesék világából táplálkozó hite között. Nagy hatással volt rá kezdetben a görög-római mitológia, de ugyanúgy a keleti tanok, a zen buddhizmus, majd később az indiánok hitvilága. Illették őt panteista, animista, materialista, de metafizikus jelzővel egyaránt.

A szerző magyarországi recepciótörténete érdekesen alakult. A Renaudot-díjas első regénye máig lefordíthatatlan, de aztán a hatvanas-hetvenes években sorra jelentek meg a könyvei az Európa Könyvkiadó és jó nevű fordítóik (Rónay György, Tellér Gyula, Bognár Róbert) jóvoltából: *A láz* című novelláskötet, a *Terra amata*, *A háború* című regények. Viszonylag folyamatosan jelen volt Le Clézio kisebb írásaival a Nagyvilágban. Komolyabb kritikák is megjelentek írásairól, például Réz Pál vagy Nagy Péter tanulmányköteteiben (R. P.: *Kulcsok és kérdőjelek*, Bp., 1973 vagy N. P.: *Útjelző*, Bp., 1976). A hetvenes évek közepétől aztán egy nagyobb szünet következett, majd 1998-ban kiadták az *Aranyhalacska*

című regényt (ford. Kamocsay Ildikó, Európa), majd 2006-ban a *Körforgást* (ford. Vajda Lőrinc, Európa).

Jóleső érzés, hogy elmondhatjuk: mi itt Miskolcon már 2001-ben jelentős írónak tartottuk Le Cléziót, hiszen a Frankofónia ünnepe alkalmából meghirdetett műfordítói pályázat corpusaként a szerző 2000-ben megjelent kötetéből (*Coeur brulé et autres romances*, Gallimard) választottuk ki a *Trésor* című elbeszélés egy részletét. Abban az évben negyvennél is több pályázat érkezett, köztük igen ügyes munkák, és a díjkiosztót kísérő előadáson és fordítói műhelyen is sok diák vett részt – nekik bizonyára nem csengett ismeretlenül az idei Nobel-díjas neve.

Dossier Le Clézio, Magazine Littéraire, 1998. febr.; Gérard de Cortanze: *Vérité et légendes. J. M. G. Le Clézio*, 1999. www.bibliobs.nouvelobs.com; www.rfi.fr

Klopper Ágnes